

ISSN 1694-7649

НАУКА

НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

И ИННОВАЦИИ

КЫРГЫЗСТАНА

**ЖУРНАЛ «НАУКА И ТЕХНИКА» ОСНОВАН В 1993 ГОДУ,
ПЕРЕИМЕНОВАН В «НАУКА И НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ» В 1996 ГОДУ,
ПЕРЕИМЕНОВАН В «НАУКА, НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИННОВАЦИИ
КЫРГЫЗСТАНА» В 2015 ГОДУ, ВЫХОДИТ ЕЖЕМЕСЯЧНО**

Республиканский научно-теоретический журнал

**Н А У К А,
Н О В Ы Е Т Е Х Н О Л О Г И И
И И Н Н О В А Ц И И
К Ы Р Г Ы З С Т А Н А**

№ 7, 2016

Сыдыков Б.К.
СКУЛЬПТУРА ЖАСООДОГУ КӨРКӨМ ИСКУССТВОНУН
ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮН БАЛДАРГА ОКУТУП, ҮЙРӨТҮҮДӨГҮ ТАРБИЯНЫН
ЖАНА ӨНҮГҮП ӨСҮҮСҮНҮН МЕТОДИКАЛЫК МАКСАТТАРЫ

Сыдыков Б.К.

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ЛЕПКЕ И ЗАДАЧИ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ И РАЗВИТИЯ В ПРОЦЕССЕ
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В.К. Sydykov

METHODS OF TEACHING SCULPTING
AND OBJECTIVES ART EDUCATION AND DEVELOPMENT
IN THE PROCESS OF GRAPHIC ACTIVITY

УДК: 159.946.3:373.2

Балдардын мүнөздүү өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен алардын ички балалык туюмдарына карап, алардын искусство жана анын алкагында скульптура боюнча билим деңгээлин жогорулатууга аз да болсо аракет көрүүнүн негизиндеги окутуунун методикасына көңүл бөлүндү.

Негизги сөздөр: структура, коом, процесс, сезимдер, борбор, тарбия, балдар.

Изобразительное искусство приобретает в силу присущей ему конкретности, наглядности большое воспитательное значение. Через образы искусства у детей воспитываются интерес и любовь к прекрасному, развиваются эстетические чувства. Перед ними раскрываются богатство и разнообразие красок окружающего мира, форм, движения.

Ключевые слова: структура общества, процесс, знания, чувства, центр, культура, дети.

Art becomes a force in its inherent concreteness, clarity, great educational value. In art the children are brought up interest and a love of beauty, develop aesthetic sense. In front of them reveals the richness and diversity of colors of the surrounding world, shapes, movement.

Key words: the structure, process, knowledge, feelings, center, culture, children.

Мектепке чейинки билим берүүнүн Концепциясынын негизинде биздин коомдун өнүгүшүнүн азыркы этабында жогорку окуу жайынын ишинин негизги принциптеринин бири болуп педагогикалык процессти гумандаштыруу саналат. Анын негизги мааниси – баланын бүтүндөй педагогикалык ишмердүүлүгүн көңүлдүн борборуна коюу, активдүү ишмердүүлүктөгү анын керектөөлөрүн канааттандыруу, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн, кыял чабытын өнүктүрүү, эмоционалдык ийгилигин камсыз кылуу.

Педагогикалык процессти гумандаштыруудагы маанилүү жол – мектепке чейинки мекемелерде тарбияланып жаткан бардык балдардын көркөм-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү жана эстетикалык тарбияга көңүл бурууну күчөтүү. Ал эми шарттардын бири- ишкердүүлүктүн өзгөчө (спецификалык) түрлөрүнө көңүл бурууга артыкчылык берүү, анын ичинде сүрөттөөчүлүккө. Жабыштырып

жасоо-сүрөттөөчүлүк ишмердүүлүктүн ичинен эмоционалдуу түрлөрүнүн бири. Жабыштырып жасоонун мааниси тууралуу скульптор И.Я. Гинцбург төмөндөгүдөй аткан: “Математика илиминде арифметика кандай роль ойносо, жабыштырып жасоо сүрөттөөчүлүк искусство чыгармаларынын ичинде ошондой эле роль ойнойт”¹ Бул предмет жөнүндөгү түшүнүктүн алиппеси. Бул биринчи окуу, предметти баяндоо, бөлүктөрдүн туура айкалышуусу, жардамчы менен негизинин – телонун кошумчалардан айырмасы, - мунун бардыгы жабыштырып жасоо менен предметти эстетикти көрсөтүүдө чагылдырылат”. Эстетикалык тарбия берүү чоңдордун жардамында кичине куракта эле башталат, анткени балдарга социалдык маданияттын негиздери берилет. Советтик окумуштуулардын изилдөөлөрү (А.В. Запорожец, Л.А. Венгер, В.П. Зинченко, Н.Н. Подьяков ж.б) балдарга берилүүчү тажрыйбанын негизинде объектиге логикалык мамиленин баштапкы формасы жатышы керек экендигин далилдешти, анткени баланын өнүгүшүндөгү алга жылуулар борбордук байланыштыруучу түшүнүктү бөлүп көрсөтүү менен системалуу билимди берет. Искусстводо бул көркөм образ. Маселен, скульптор (бездизчи) скульптурада жаныбарлардын образы аркылуу жаныбарлар дүйнөсүнүн жалпы түшүнүгүн берет. Көркөм образды эмоционалдуу кабыл алуу, искусствонун тилинин өзгөчөлүгүн түшүнүү эстетикалык аң-сезимдин баштапкы формаларын, акырындык менен эстетикалык ой жүгүртүүнү, баалоону балдарда калыптандырат.

Скульптуранын таасирдүүлүгү бир бүтүндүктү түзүүчү ритмикалык катыштардын, массалардын көлөмүнүн, негизги пландарды куруунун, формалардын өзгөчө архитекtonикасынын жардамы менен жетишилет, анткени үч өлчөмдүү мейкиндикти ээлейт.

Скульптуранын негизги эстетикалык каражаттары болуп көлөм, сөлөкөт (силует), бөлүктөрдүн бири-бирине шайкеш келиши (пропорциялар), жарык

¹ Иваницкий М.Ф. Очерк пластической анатомии человека. - М., 1955. - С. 80.

көлөкөсү (светотень), башкача айтканда, көлөмдүү форманы куруу, пластикалык моделдөө, сөлөкөттү иштеп чыгуу, фактура, материал, кээде түс эсептелет.

Скульптуранын таасирдүүлүгүнүн жана ойлоп табуучулук каражаттары – жарык жана көлөкө. Тулкусун оюп же чаптап жасоочу фигуранын тегиздиктери жана үстүнкү беттери жарыкты чагылдыруу жана көлөкөнү берүү менен көрүүчүлөргө эстетикалык таасир берүүчү форманын мейкиндиктик оюнун түзөт. Кайсы гана скульптуралык чыгарма болбосун, анын таасирдүүлүгү сүрөттөөчүлүк искусствонун бул түрүнө мүнөздүү таасирдүүлүктүн ар кандай каражаттарын скульптор өз көркөм чыгармачылыгында кандай пайдалангандыгынан көз каранды. Эгер скульптура менен живописсти салыштыра турган болсок, анда биз искусствонун эки түрүндө тең предметтердин көлөмү чагылдырыларын көрөбүз, бирок живописчиге көлөмдүүлүктүн иллюзиясын түзүүгө туура келет, бул жарык менен көлөкөнүн жардамында жетишилет.

Скульптуралык көркөм образ чындыгында эле мейкиндикте жашайт жана реалдуу көлөмдүүлүккө ээ. Анткени бардык тарабынан көрүү каалоосун көрүүчүдө пайда кылат.

Скульптурада чагылдыруунун башкы каражатынын көлөмү. Көрүүчү скульптураны бир нече ирет кароо жана аны айланып чыгуу менен, мейкиндиктеги корпустун жайгашышын ар бир жолуксунда ар башкача кабылдайт. Мындан сырткары, фигура кыймылдап жаткандай, өзгөрүп жаткандай сезимде калат. Скульптурадагы көркөм образ тууралуу айтып жатып, искусствонун бул түрүндө көбүнчө адам чагылдырыларын белгилеп кетүү керек. Материалдардын ар кандай касиеттери адам дененин бүтүндөй комплексин берүү үчүн колдонулат. Скульптура адамдын келбетин, бет түзүлүшүн, санаркоосун, мүнөзүн, кабагын, үмүтүн, тилегин туура көрсөтө алат.

“Баланын кабылдоосу өзгөчө курч. Балалык куракта эмоционалдуу кабылданган нерсе, өмүр бою сакталып калат”². Сулуулукту, кооздукту кабылдоо искусствого аяр жана урматтап мамиле жасоону, эстетикалык сезимди балдарда калыптандырат. Белгилүү бир маалыматты алып жүргөндүгү менен искусство чыгармалары баланын кругозорун кеңейтет. Алар адеп-ахлактык сезимдерин калыптанышына таасир берет. Искусствонун тарбия берүүчүлүк таасири жөнүндө айтып жатып, бул баланын инсандык жалпы маданиятын калыптандыруудагы зарыл элемент экендигин белгилеп кетишибиз керек.

Балдардын мүнөздүү өзгөчөлүктөрүнүн бири ички дүйнө менен дененин өз ара тыгыз байланышы. Биз балдарга көркөм ишмердүүлүктүн ар кандай түрлөрүнө карата ички дүйнөсүнүн шыктуулугун көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк беребиз. Бул аркылуу алар инстинктен арылышат. Бирок, алардын өнүгүшүнө

² Ысыкеев А. Психолого-педагогический практикум в школе. - Б., 2000. - С. 101.

көңүл кош кароого болбойт. Балдардын жан дүйнөсүнүн калыптанышынын алмаштыргыс каражаты болуп искусство: адабият, музыка, скульптура, элдик оозеки чыгармачылык, живопись, театр саналат. Адамдын инсандыгынын калыптанышында искусствонун таасири абдан зор. Сүрөт искусствонун таасиринин алдында тарбияланып жаткан бала үчүн дүйнө көп маанилүү, көп түрдүү, көп түстүү, сулуу жана кооз болуп көрүнөт.

Эстетикалык сабаттуу адамдарды тарбиялабай туруп, искусствону түшүнүүгө жана баалоого, акыл-ой баалуулуктарын урматтоого бала кезден тарбиялабай туруп, чыгармачылык башталышты балдарда тарбиялабай туруп гармониялуу өнүккөн жана чыгармачылык активдүү инсанды калыптандыруу мүмкүн эмес.

Белгилүү бир сапаттардын кооздугун (түс, форма, түзүлүш ж.б.) билбей туруп, искусствону таанууга мүмкүн эмес. Сүрөт искусствонун чыгармалары менен тааныштыруу баланын инсандык ар тараптан өнүгүшүнө, анын жан дүйнөсүнүн байышына жардам берүү үчүн тартылган.

“Педагогдор сулуулукка балдардын мамилесин калыптандырган кабылдоо, баалоо жана ишмердүүлүктү өнүктүрүү позициясында искусствонун эстетикалык объектилерин карашат. Сулуулук – бул эмоционалдык көңүлдү, сезимди тарбиялоодогу биринчи тепкич”³. Курчап турган чөйрөнүн сулуулугунун аркасында болмушту образдуу таанууга болгон керектөө, кызыгуу балада пайда болот. Т.С. Комарованын маалыматы боюнча искусстводогу кооздукту баалоо менен балдар адамдын ички сулуулугун бөлүп көрсөтүшпөйт, бул түшүнүккө ар кандай маанини киргизишет (жашоо, кооздук ж.б.). Качан рухий баалуулуктарга кабылдоо тарбияланганда, качан сулуулук конкреттүү мазмун менен толукталганда абал окутууга ылайык алмашат. Балалык куракта эстетикалык мамиленин калыптанышынын өзгөчөлүгү биринчи кезекте баланын дүйнөнү кабылдоо жөндөмдүүлүгү менен аныкталат. Бала эстетикалык өнүгүшүндө элементардык көрсөтмөлүк-сезимдик таасирден таасирдин каражаттары аркылуу оригиналдуу образды түзүү мүмкүнчүлүгүнө чейинки жолду басып өтөт.

Бул максатты ишке ашыруу үчүн оптималдуу жол – искусствого искусствонун каражаттары аркылуу эстетикалык мамилени калыптандыруу. Искусство менен тааныштыруунун максаты- сулуулуктун дүйнөсүнө балдарды алып кирүү, адамдар, алардын рухий сулуулугу жөнүндө алардын эмоционалдык түшүнүктөрүн байытуу; сүрөттөөчү ишмердүүлүктө эстетикалык мамилени жана көркөм-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрдү калыптандыруу. Бул максаттарга жетишүү төмөндөгү милдеттер аркылуу ишке ашырылат:

- 1) Рухий баалуулуктарга балдарды тартуу.

³ Аксенов Н.К. Рисунок. В помощь начинающему художнику-оформителю. - М., 1987. - С. 7.

2) Искусстводо, жаратылышта, жашоодо жана эмгекте эстетикалык объектилерди кабылдоого, өздөштүрүүгө, баалоого инсандын даярдыгын өнүктүрүү.

3) Өткөндүн эстетикалык жана маданий мурастарына ээ болуу.

4) Сулуулуктун мыйзамдары боюнча жашоону жана ишмердүүлүктү куруунун керектөөлөрүн өнүктүрүү.

5) Бардыгында: ойдо, иште, жүрүм-турумда сырткы кебетесинде сулуу болууга умтулууну калыптандыруу.

6) Көрүү таасирин байытуу, эстетикалык сезимдерди жана баалоону калыптандыруу үчүн искусствонун ар кандай түрлөрүнүн чыгармалары менен балдарды тааныштыруу (живопись, элдик жана декоративдик-колдонмо көркөм өнөр).

7) Активдүү эстетикалык ишмердүүлүккө балдарды кошуу: көркөм ишмердүүлүктүн ар кандай түрлөрүндө баштапкы көндүмдөр менен жөндөмдөрдү калыптандыруу, тактап-айтсак- сүрөт тартууга, жабыштырып жасоого, конструкциялоого ж.б.

8) Көркөм, рухий, дене тарбиялык маданияттын тармагында чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрдү калыптандыруу, гармониялуу өзүн өзү өнүктүрүүгө инсанды камтуу.

9) Тааныш техниканы өз алдынча айкалыштырууга умтулууну колдоо, сүрөттөөнүн ар кандай ыкмаларын бириктирүүгө өздүк демилге боюнча жаңыны өздөштүрүүгө жардам берүү.

10) Сүрөттөөчү техникалар, көркөм материалдар менен эркин, өз алдынча, ар кыл планда эксперимент жасоо үчүн шарттарды түзүү.

Милдеттердин бул тобу ишке ашыруу процессинде алардын өз ара байланышынын шарттарында гана оң натыйжа берет.

“Искусство чыгармалары аркылуу балдар жашоонун көрүнүштөрү менен жөн гана таанышышпайт: алар сулуулук, таасирдүүлүк, максатка багыттуулук, гармониялуулук жөнүндө түшүнүк алышат, б.а., турмушту эстетикалык өздөштүрүүгө үйрөнүшөт”⁴.

Баарынан мурда, педагог искусствонун чыгармаларына кызыгууну балдарда тарбиялайт, аларга көңүл бурууну чакырат. Акырындык менен ал эстетикалык кабылдоо жөндөмдүүлүгүн калыптандырат. Эстетикалык кабылдоо үчүн сүрөттөлүүчү көрүнүштөргө толкундануучу, кызыгуучу мамиле мүнөздүү. Мындай мамиле сөздөрдө айтылууну, сүрөттөрдө тартылууну, скульптураларда берилүүнү табат. Балдар мурда көрбөгөн сүрөттөрдү, скульптураларды кароо менен аларга кызыгышат. Эмне сүрөттөлгөндүгүн, тааныш предметтерди жана көрүнүштөрдү билишет, мурда билбегендери менен таанышышат. Балдарда эстетикалык кабылдоону өнүктүрүү менен алардын көңүлүн сүрөттөлүү нерсенин мазмунуна гана эмес, ошондой эле образды

таасирдүү кылуучу сүрөттөөнүн каражаттарына, образды берүүнүн формаларына да багыттоо керек. Адамдардын, жаныбарлардын образдарын, окуяларды сүрөттөөгө, искусство чыгармаларындагы түстүк тараптарга, мүнөздүү деталдардын байлыгына көңүл буруунун багыттуулугу аларды элементардуу баалоо жөндөмүнө балдарды алып барууга мүмкүнчүлүк берет. Балдардагы баалоочу мамиле баарыдан мурда бир чыгармага артыкчылык кылууда берилет: балдар көбүнчө жаккан нерсенин бир нече ирет көрсөтүүнү суранышат; жакшы көргөн чыгармасы пайда болот, ан-сезимдүү кубануу сезими, көргөн нерсенин канагат алуу өнүгөт.

3-4 жаштагы балдар менен иштөөдө алардын көңүлүн сүрөткө буруу маанилүү. Сүрөттүн мазмунуна бөбөктүн көңүлүн буруунун бир ыкмасы-бул сүрөттө тартылган баланын ордуна өзүн коюуну балага сунуштоо. Бала ал үчүн кызык окуянын каарманы болот жана өзү жөнүндө айта баштайт. Кичинекей балдар менен сүрөттү көрүүдө байкоочулукту жана кепти өнүктүрүүчү бөтөнчө оюндук ыкманы киргизүүгө болот: байкоочулукка жана сүйлөөгө козгоо менен тарбиячы суроолор аркылуу мелдешке баланы кызыктырат- “Ким сүрөттөн көп нерселерди көрөт?”. Балдар сүрөттү көбүнчө унчукпастан көрүшөт. тарбиячы балдардын сүйлөөсүн колдошу керек, сүрөттүн мазмунун жакшы түшүнүүгө жардам берүү менен предметтерди жана алардын айрым мүнөздүү белгилерин туура атоого үйрөтөт.

“Жогорку топто балдар сүрөт искусствосунун ар кандай түрлөрү- живопись, графика, скульптура, декоративдик-колдонмо искусство менен таанышышат. Искусство чыгармаларындагы образдар сулуулукка кызыгууну жана сүйүүнү балдарда тарбиялоого, эстетикалык сезимдерин, чыгармачылык элестүүлөрүн өнүктүрүүгө жардам берет”⁵. Мектепке чейинки мекеменин жогорку топтогу балдары кандайдыр бир аракет сүрөттөлгөн кызык сюжеттүү сүрөттөрдү гана эмес, ар кандай мазмундагы чыгармаларды кабылдоо жөндөмүнө ээ болушат. ошону менен бирге сюжеттүү сүрөттү кенже курактагы караганда башкача кабылдоо жөндөмүнө ээ: көптөгөн нерселер тууралуу алар көбүрөөк элестете алышат; балдар тарабынан алынган билимдер жана турмуш көрүнүштөрү жөнүндөгү жаны түшүнүктөр жардам берет.

Бул курактагы балдарда жаратылышка болгон сүйүү жетиштүү өнүккөн, жана алар пейзажга кызыгуу менен мамиле кылышат, жылдын кайсы мезгили сүрөттөлгөнүн, күз жана жазга эмне мүнөздүү экендигин, аларды берүүдө сүрөтчү кандай боёкторду колдонгондугун, кыштын ызгаары менен күздүн шамалы кандай сүрөттөлгөндүгүн аныкташат.

Сүрөттү кайталап көрсөтүүнү практикалоо өтө маанилүү: тааныш чыгармалар жандуу талкууну жаратат; аларда биринчи көргөндө байкалбаган

деталдар белгиленет. Чыгармаларды көрүү аңгемелешүү, суроо-жооп менен коштолот (берүүнүн каражаттары сыяктуу эле мазмунга да ориентировка берилет); балдар өз алдынча тигил же бул образдын таасирдүүлүгүн белгилеген прозалык чыгармалардан үзүндүлөрдү, ырларды айтышат. Балдар менен болгон аңгемелешүү сүрөттө тартылган окуяларды терең түшүнүүгө багытталат: балдар эмне сүрөттөлгөндүгүн гана айтып бербестен, кантип чагылдырылгандыгына да токтолушат. Тарбиячы буга аңгеменин үлгүсүнүн жардамы менен балдарды үйрөтөт. Сүрөткө карата болгон тарбиячынын аңгемеси балдардын кызыгуусун. Алардын көңүлүн буруш үчүн образдуу, таасирдүү болушу керек. качан бул мүмкүн болгондо тарбиячы көркөм адабиятты пайдаланат (ыр саптарын, жомоктон, аңгемеден үзүндү окуйт). Мисалы, В.М. Васнецовдун “Аленушка” сүрөтүн тарбиячы балдарга көрсөтүп жатып, сүрөтчү жомокторго карата сүрөт тартканды абдан жакшы көргөндүгүн айтып берет. Балдарга сүрөттү көрсөтүү менен суроолорду берет. Балдар Аленушканын сүрөтүн көрүп, анын абдан капаланып тургандыгын, кайгылуу көздөрү тууралуу айтышат, жада калса табият да аны менен кошо кайгырып жаткандай.

Тарбиячы балдарды бир сүрөт менен экинчи сүрөттү салыштырууга алып барат. Жогорку топтогу балдар айрым салыштырма анализге жөндөмдүү. Мисалы. Аларга И. Левитандын “Март” сүрөтү менен А. Саврасовдун “Чаар каргалар учуп келишти” сүрөтүн көрсөтүү менен, алардын оюу боюнча кайсы сүрөттө эрте жаз, ал эми кайсы сүрөттө кеч жаз берилгендигин тарбиячы сурайт. Бул жерде чаар каргалар уя жасап жатышат, - дейт Саврасовдун сүрөтүн көрсөтүп бир бала, - ал эми бул жерде канаттуулар көрүнбөйт жана кар абдан көп,- дейт “Март” сүрөтүн көрсөтүп жатып. Ошондой эле тарбиячы кайсы сүрөттө күн ачык экендигин сурайт, бул аркылуу балдардын көңүлүн сүрөттүн колоритине бурат. “Чаар каргалар учуп келишти” сүрөтүнө балдардын көңүлүн буруу менен тарбиячы сүрөт тууралуу кызыктуу аңгеме курайт. Андан соң суроолорду берүү менен балдарды кызыктырат. Башка учурларда, балдардын сүрөттөрдү көрө билүү жөндөмү өнүккөндө жана аларга болгон кызыгуу тарбияланганда дароо суроо берүү менен аңгемелешүүнү баштаса болот. Аңгемелешүү менен тарбиячы балдарга кызыктуу формада сүрөт боюнча өз пикирин билдирет, алардын жоопторун жалпылайт.

“Китептик иллюстрация тексттин мазмунун терең кабылдоого балдарды тартууга мүмкүнчүлүк түзөт. Мында угулган текст менен сүрөттүн мазмунунун ортосундагы байланышты белгилеген тарбиячынын берген суроолору чоң роль ойнойт”⁶. Мисалы, каармандын образын анализдөөдө тарбиячы каармандын сырткы кебетесине мүнөздүү иллюстрацияны балдарга көрсөтүү менен суроолорду берет

(С.Михалковдун “Стёпа ага”). Стёпанын жасаган иштери. Педагог балдарга жыйынтык жасоого, жалпылоого жардам берет, башкысын бөлүп көрсөтүүгө көңүлдөрүн бурат. Натыйжада мындай сабактарда балдардын сүрөттөргө болгон кызыгуусу өнүгөт. алар бала бакчадан башка жерлерде да, сүрөттөрдү көрүп, анын мазмунун тарбиячыга айтып беришет. Балдардын сүрөткө болгон кызыгуусун арттырыш үчүн жана өз алдынча өз оюн билдирүүгө көнүктүрүү үчүн бала бакчада “Дүкөн” оюнун ойнотсо болот. Балдарга бир канча майда сүрөттөрдөн өздөрү каалаганын тандап алышат.

Декоративдик-колдонмо искусство менен тааныштырууда башкача ыкмалары да колдонсо болот. Баарыдан мурда балдар буюмдардын максатка ылайыктуулугун, буюмдардын колдонулушу менен сулуулуктун айкалышын түшүнүшү керек. Качан максатка ылайык келгенде, буюмдар менен аракет кылуу, аларды пайдалануу мүмкүнчүлүгү балдарга сунушталат.

Буюмдардагы оймолорду, декоративдик сүрөттөрдү кароодо оюндун элементтерин киргизсе болот: тарбиячы окшош же бир түрдөгү элементтерди сунуш кылат, алар кандай кайталангандыгын көрсөтүүнү, окшош элементтердеги түстөрдүн бирдейлигин же айырмасын көрсөтүүнү сунуштайт. Тарбиячы элементтердин кайталанышы тууралуу, алардын ирети менен кайталанышы тууралуу, колдонуунун ар түрдүүлүгү тууралуу ой жүгүртүүгө балдарды тартат. Предметтердеги оймолор жана орнаменттер декоративдик сүрөттө жардам берет: балдар оймону ритмдүү жана көп түстүү кылып жасаганга үйрөнүшөт.

“Элдик оюнчуктар менен балдарды тааныштыруу менен тарбиячы үлгүгө эмоционалдык мамилени аларда чакырууга умтулат, сүрөттүн элементтеринин өзгөчөлүктөрүн, түстүк айкалыштардын кооздугун көрө билүүгө үйрөтөт”⁷. Мисалы, сабак үчүн бир нече оюнчуктарды алса болот. балдар оюнчуктарды, алардагы сүрөттөрдү, пайдаланылган түстөрдү кылдат карап чыгышат; сүрөттөрдүн айрым ыкмалары көрсөтүлөт.

Даярдоочу курстардын балдарын экскурсияга музейлерге же декоративдик искусствонун көрсөтмөлөрүнө алып баруу жакшы натыйжа берет. Сабактарда жана оюндарда окшош чыгармалар менен тааныштыгы бар балдар музейдеги же көрсөтмөдөгү экспонаттарды кызыгуу менен карап чыгышат, музей кызматкеринин түшүндүрүүлөрүн кунт коюу менен угушат. Тарбиячы өз алдынча карап чыгууга дем берет, балдардын айтып бергендерин угат.

Ошентип, балдар бакчасында искусство менен балдарды тааныштыруунун төмөндөгүдөй формалары. методдору жана ыкмалары колдонулат:

1) Айрым чыгармаларды же атайын тандалган сүрөттөрдүн, скульптуралардын, иллюстрациялардын, декоративдик-колдонмо искусствосунун чыгар-

⁴ Мигунов А.С. Искусство и процесс познания. - М., 1986 - С. 5

⁵ Сыдыгалиев Ж.С. Мектеп сүрөт искусствосун окутуунун методикалык негиздери. - Б., 2010. - 22-б.

⁶ Баженова И.Н., Амонашвили Ш.А., Лысенкова С.Н., Волков И.П. ж/б. Педагогикалык изденүү - Ф., 1989. -19-б.

⁷ Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду. - М., 1971. - С. 83.

маларынын сериясын карап чыгуу. Сабак үчүн искусствонун кайсы бир түрүнүн чыгармалары – же сүрөт, же скульптура, же декоративдик-колдонмо искусствосунун чыгармасы тандалып алынат.

2) Карап чыгуу балдарга берилген суроо, аңгемелешүү, балдардын өз алдынча айтып берүүсү, тарбиячынын аңгемеси, ыр же прозалык чыгармалардан үзүндү окуп берүү менен коштолот.

3) Балдар бакчасындагы топтук бөлмөдө же залда искусствонун кайсы бир түрүнүн

чыгармаларынан же тигил же бул темадагы көркөм чыгармаларга көрсөтмөлөр уюштурулат: эстамптар, иллюстрациялар, скульптуралар ж.б.

4) Жогорку топтун балдарына мазмуну жана көлөмү боюнча балдарга жеткиликтүү жана түшүнүктүү, мурда тандалып алынган материалды көрүү үчүн музейлерге жана көрсөтмөлөргө экскурсия уюштурулат.

5) Балдар бакчасында жана андан сырткары искусство чыгармаларын өз алдынча көргөн балдар сыланып кызыктырылат. Көргөндөрү тууралуу балдардын айтып бергендерин тарбиячы кунт коюп угат.

Адабияттар:

1. Иваницкий М.Ф. Очерк пластиковой анатомии человека. - М., 1955.
2. Ысыкеев А. Психолого-педагогический практикум в школе. - Б., 2000.
3. Аксенов Н.К. Рисунок. В помощь начинающему художнику-оформителю. - М., 1987.
4. Мигунов А.С. Искусство и процесс познания. - М., 1986. - С. 5.
5. Сыдыгалиев Ж.С. Мектеп сүрөт искусствосун окутуунун методикалык негиздери. - Б., 2010.
6. Баженова И.Н., Амонашвили Ш.А., Лысенкова С.Н., Волков И.П. ж/б. Педагогикалык изденүү. - Ф., 1989.
7. Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду. - М., 1971.

Рецензент: д.п.н., профессор Калдыбаева А.Т.

УДК:

мелен
нун р
калы
берүү
эске
дүүлү
А
ээндү
окуту
рууну

ного
особе
влиани
Раскр
в сис
задат

лект,
чение
ти од

И
and fe
progre
and th
feature
promo

К
ness, g
specifi

К
эмгек
кесип
тун к
дыгы
жөндө
жанда
жарат
систем
жөндө
адамд
билим
койгон
респуб
лып, а
ма мен

П
шыкты

Сыдыков Б.К.

СКУЛЬПТУРА ЖАСООНУ ҮЙРӨНҮҮДӨ ТАРБИЯ БЕРҮҮНҮН ЭСТЕТИКАЛЫК
ИШ ЖҮРГҮЛӨРҮ ЖАНА ЖАШ БАЛДАРДЫН АР ТАРАПТУУ БИЛИМ
АЛУУСУНУН МАКСАТЫ

Сыдыков Б.К.

ЗНАЧЕНИЕ ЛЕПКИ В ВОСПИТАНИИ ВСЕСТОРОННЕГО РАЗВИТИЯ
РЕБЕНКА В ПРОЦЕССЕ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПРИЯТИЯ

В.К. Sydykov

THE VALUE OF MODELING IN THE EDUCATION OF COMPREHENSIVE
DEVELOPMENT THE CHILD IN THE PROCESS OF AESTHETIC PERCEPTION

УДК: 373.2

Скульптура искусствосунун ар кандай түрлөрүнө балдарды тартуу процессинде таанып билүүчүлүк жөн-дөмдүүлүктөрдү өнүктүрүү. Айлана чөйрөнү курчап турган дүйнөнү, коомдук көрүнүштөрдү, жаратылыш ааламынын кубулуштарына маани берип жана жүрөктөн туюп, жашоого сулуулуктун көзү менен кароого балдарды тарбиялоонун максатындагы иш аракеттер жөнүндө.

Негизги сөздөр: тарбия, кызыгуу, скульптура, кесиптер, процесс, искусство.

Характерная черта изобразительного художественного творчества заключается в том, что выразить какое-либо явление можно только создав изображение. Кроме того необходимо развивать эстетическое восприятие, которое направляется в первую очередь на предмет целом, на его эстетический облик на стройность его формы, красоту, цвета, тонкость деталей и т.д.

Ключевые слова: воспитание, интерес, скульптура, специальность, процесс, искусство.

A characteristic feature of fine art creativity is that to express any phenomenon it is possible only by creating a image. Additionally, you must develop an aesthetic perception, which is directed primarily to the subject of the whole, its aesthetic appearance in the harmony of his shape, beauty, colors, fine details, etc.

Key words: education, interest, sculpture, specialty, process, art.

Скульптуранын чыгармасын тандап алуу менен, алардын балдарга оң таасир тийгизиши тууралуу кам көрүү керек. Аларда балдарды кандайдыр бир сезимге алып келе турган турмуш көрүнүштөрү жана окуялары чагылдырылышы керек балдарга көрсөтүп жаткан искусство чыгармасынын мазмуну бай жана ар түрдүү болушу абзел. Бирок ар бир эле скульптура балдарга жеткиликтүү эмес: аларда балдарга түшүнүксүз сезимдер жана мамилелер берилиши мүмкүн, бул тууралуу дайыма эстеш керек. Искусствону кабылдоо акырындык менен жүрөт. Ошондуктан мектепке чейинки балдар үчүн сунушталган чыгармаларга бир катар талаптар коюлат. Скульптура чыгармалары тигил же бул белгилери боюнча балдарга түшүнүктүү болушу керек ким же эмне сүрөттөлгөндүгү, ал эмне жасап жаткандыгы, кыймыл-аракет кайда жана качан жүрүп жаткандыгы так жана ачык болушу жөндүү. Чыгарманы түшүнүү үчүн композиция олуттуу мааниге ээ. Негизгисин, башкысын так бөлүп көрсөтүү бүтүндүктү кабылдоону жана сүрөттөлгөндү түшүнүүнү жеңилдетет.

“Скульптура менен балдарды тааныштыруунун зарылдыгы анын тарбиялык жагы менен гана байланыштуу эмес. Балдардын кабылдоо процессинде скульптуранын тилин, анын таасирдүү каражаттарын жана сүрөттөөнүн ыкмаларын өздөштүрүшөт. Мындан сырткары бала адамзат тарабынан топтолгон социалдык тажырыйбага жетишет”¹.

Скульптура жөнүндө балдар кандай билимдерге ээ болушу керек?

Биринчи кенже топто улуттук оюнчуктарга кызыгуу, алар менен ойноого калоо пайда болот.

Экинчи кенже топто улуттук оюнчуктарга кызыгуу гана эмес, формалардын ар түрдүүлүгүн, сүрөттөрдүн түсүн көрүүгө, бул эмне оюнчук экендигин түшүнүүгө кызыгуу пайда болот.

Ортоңку топто айрым элдик оюнчуктары (куурчактарды) билет, алар тууралуу айтып бере алат; топто жайгашкан кичине скульптураны көрсөтө алат, ага искусство чыгармасы катары мамиле жасайт; скульптураны скульптор жасаарын билет.

Жогорку топто улуттук оюнчуктар кандай материалдан жасалаарын билүү менен алардын таасирдүүлүк каражаттарын түшүнөт (оюнчукту кооз жана кызыктуу кылган форма, пропорция, кыймыл, кошумча материалдар тууралуу билет). Жакынкы парктагы экскурсия учурунда скульптура тууралуу айтып берген тарбиячынын аңгемесин кунт коюп угат; фотографиялардан, слайддардан скульптураны тааныйт; скульптура жөнүндөгү аңгемелешүүгө кошулат.

Мектепке даярдоочу топто улуттук оюнчуктарды түшүнөт жана барктайт; айрым өндүрүш кесиптерин билет жана айырмалайт; улуттук оюнчуктар, анын мазмуну жана таасирдүүлүгү тууралуу өз алдынча айтып берет; скульптура кандай болоорун (улуттук, кичине формада, монументалдык) билет; скульптураны карай билет (бардык жагына чыгуу, таасирдүүлүк каражаттарына көңүл буруу).

“Скульптура менен балдарды тааныштыруу бардык курактык топтордо маанилүү орунга ээ. Кичине жана ортоңку топто – бул декоративдик-колдонмо искусствонун предметтери жана кичине

¹ Орловский Г.И. О художественном образовании учителя рисования. - Л., 1962. - С. 116.

формадагы скульптура чыгармалары кирет”.²

Жабыштырып же оюп жасоодогу образды түзүү балдар дароо жетишүүгө ээ болбогон пластика менен (кырып, оюп, жууруп чаптоо менен) байланыштуу. Бирок, жогорку топтогу куракта балдар форманын сүрөтүн салуунун салмактуулугун түшүнө башташат. Бул үчүн балдар скульптураны кароо менен бир көлөмдөн башкасына өтүүнү абада көрсөтүү менен колдордун кыймылына үйрөнүшөт. Бүтүндөй скульптураны кароо менен аны бөлүктөргө бөлүшөт. Чоңдордун жардамы менен бир формадан экинчисине кантип өтүү жыйынтыгына келет. Скульптура композицияга балдарды үйрөтүү үчүн чоң мүмкүнчүлүктөрдү ачат. Балдарды төрт жашынан баштап скульптуранын мазмунун жана анын таасирдүүлүк каражаттарын түшүнүүгө үйрөтөт, беш жана алты жаштагы балдарда сүрөттөөчү искусство катары скульптура жөнүндө түшүнүк калыптанат; образдын мүнөзүн берүүчү көркөмдүктүн каражаттары бөлүп көрсөтүүгө үйрөнөт. Көп фигуралуу композицияларды карап чыгуу предметтердин ортосундагы байланышты көрүү жөндөмүнө жана аларды таканчыкка коюуга үйрөнөт.

Ачык берилген аракетти кабылдоо балдарга абдан жеткиликтүү, ошондуктан скульптура менен тааныштырууда кыймылдын мүнөзүнө, фигураларды орнотууга, кебетени чагылдырууга көңүл буруу керек. Аракеттин мүнөзүн так айтууга жана аныктоого балдарды үйрөтүү абдан маанилүү. Жанрдык мүнөздөгү скульптуралар бар, мисалы, “Кыз тоокторго жем берип жатат”, “Лыжачы”; жомоктук образдар: “Аяз кыз”, “Бала менен козу”, “Чоң Ата менен небере”, “Найман Эне”(Сыдыков Б.К.)

“Балдар скульптуралык фигураларды кароодо жаныбарлардын образын жаратылгандай берген скульптурага артыкчылык беришет. Жаныбарларды, канаттууларды сүрөттөгөн скульптуралардын топтомуна (наборуна) ээ болуу өтө маанилүү”.³

Скульптура менен балдарды тааныштыруу боюнча ишти баштоодон мурда балдар бакчасынын коллективи скульптура жөнүндөгү өз түшүнүктөрүн кеңейтиши керек (көрсөтмөлөргө, музейлерге, баруу, скульптура тууралуу чыгармаларды окуу); кичине формадагы скульптуралар жана улуттук пластика менен методикалык кабинеттерди толтуруу, скульптура жөнүндөгү китептерди алуу.

Кичине формадагы скульптуралар жана улуттук пластика менен тааныштырууну материалы жана мазмуну боюнча ар түрдүү кичинекей формадагы скульптуралардан турган кичинекей көргөзмөдөн баштаса болот. Көргөзмөнү ата-энелердин жардамы менен толуктаса болот. тарбиячы бардык балдарды көргөзмөгө барууну жана скульптуралык иштерди көрүүгө чакырат. Балдар мини-скульптураларды кызыгуу менен көрүшөт, суроолорду беришет,

көркөм каражаттарды колдонуу менен искусство чыгармаларын баяндашат. Көргөзмөдөн кийин скульптура деген эмне, аны ким жасайт, скульптура китептик иллюстрация менен живопистен эмнеси менен айырмалана тургандыгы тууралуу балдар менен аңгемелешүү өткөрүлөт. Эгер балдар жооп бере албаса, мугалим скульптура сүрөттөн айырмаланып көлөмдүк-мейкиндик аркылуу сүрөттөлөөрүн жеткиликтүү түшүндүрөт, балдар менен бир канча фигураларды карап көрүп, скульптура ар кандай материалдардан (таштан, фаянстан, чоподон, гипстен, жыгачтан ж.б.) жасалаарын түшүндүрөт. Андан соң жогорку топтогу балдарга көргөзмөдө коюлган калган фигуралар кандай материалдан жасалгандыгын өз алдынча аныктоону сунуштайт. Образдын мүнөзүн берүүчү таасирдүүлүктүн каражаттарына балдардын көңүлүн буруу абдан маанилүү. Мисалы, фаянстан жасалган “Мамалак” скульптурасын көрүү менен, бирге эле скульптор каармандын коркунучун кандай бергендигин көрсөтүү керек.

Түздөн-түз билим берүүчүлүк ишмердүүлүктүн жүрүшүндө балдар өздөрү скульптор болуп калат жана көргөзмөнү камырдан жана топурактан жасалган мини-скульптуралары менен толуктай алышат. Скульптуранын таасиринин алдында мектепке чейинки курактагы балдар аракетте фигураларды сүрөттөөнү тезирээк өздөштүрөт. Алардын иштери ачык жана таасирдүү боло баштайт.

Ошентип, скульптура өзүнүн терең мазмуну, таасирдүү каражаттары жана социалдык тажрыйбасы менен баланы байытат, кооздукту кабылдоо жөндөмүн өнүктүрөт, көркөм табиттин баштапкы негиздерин салат.

Скульптура жөнүндөгү элементардык билимдер корутунду жасоого, ой жүгүртүүгө, пластикалык образдарды салыштырууга мүмкүндүк берет. Скульптуралык материалдардын көп түрдүүлүгү (таш, жыгач, металл, керамика) балдардын сенсордук тажрыйбасын олуттуу байытат, ал эми кичине формадагы скульптуралардын кичине көлөмдөрү ар бир окуучунун кабылдоосуна аны жеткиликтүү кылат. Жанрдын кичине формадагы скульптуралары мектепке чейинки курактагы балдарды эстетикалык жактан гана байытпастан, ошондой эле жаныбарлар жөнүндөгү жаңы билимдерди алууга аларга мүмкүнчүлүк берет. Буга маанилүү даражада жабыштырып жасоо боюнча сабактар, скульптура боюнча чыгармачыл аңгемелерди түзүү жардам берет, анткени процессте эстетикалык баалоонун, баштапкы ой жүгүртүүнүн балдардагы калыптануусу жүрөт.

“Мектепке чейинки билим берүүнүн азыркы системасы балдарды окутуу жана тарбиялоо үчүн көп сандагы варианттуу жана альтернативалуу программалар колдонулат. Мектепке чейинки балдарды окутуу жана тарбиялоо процесине мамилелер абдан эле ар түрдүү, бирок айланасындагы адамдарга, курчап турган дүйнөгө аяр мамиле жасаганга жөндөмдүү акылдуу, мээримдүү, чыгармачыл адамды тарбиялоо бул методиканын негизги максаты болуп

саналат”.⁴ “Балалык”, “Күн желеси”, “Балдар бакчасында окутуунун жана тарбия берүүнүн программасы” комплекстүү программалары искусство чыгармалары, анын ичинде скульптура менен мектепке чейинки балдарды тааныштыруу үчүн кеңири мүмкүнчүлүк берет. Методиканын негизги максаттар катары мектепке чейинки курактагы балдардын интеллектуалдык, денелик, эмоционалдык, адеп-ахлактык, эрктик, социалдык-инсандык өнүгүшүн камсыздоону эсептесек болот.

Программада “Бала көркөм адабияттын, сүрөт искусствосунун жана музыканын дүйнөсүндө” деген бөлүм бөлүнүп көрсөтүлгөн. “Көркөм чыгармачылык” бөлүмүнүн милдети - мектепке чейинки курактагы балдарды искусство чыгармалары, анын ичинде кичине формадагы скульптуралар менен тааныштыруу. Мында төмөндөгүлөр жүрөт:

- көркөм образдарды (искусство чыгармаларындагы) жана эстетикалык объект катары предметтерди (көрүнүштөрдү) эстетикалык кабылдоону өнүктүрүү;
- көркөм материалдар жана инструменттер менен эркин эксперимент жасоо үчүн шарттарды түзүү;

- искусствонун универсалдуу “тили” – көркөм-образдуу таасирдүүлүктүн каражаттары менен тааныштыруу;

- индивидуалдуу көркөм-эстетикалык тажрыйбаны байытуу;

- балдардын ишмердүүлүгүнүн жемиштүү түрлөрүндө көркөм-чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрдү өнүктүрүү;

- көркөм табитти жана гармониянын сезимин тарбиялоо;

- курчап турган дүйнөнү көркөм-эстетикалык өздөштүрүүдө көп аспектилүү жана кызыктуу активдүүлүк үчүн шарттарды түзүү;

- дүйнөнүн эстетикалык картинасын жана “МЕН- концепциялар – жаратуучунун” негизги элементтерин калыптандыруу;

Жабыштырып жасоо өзүнчө топко бөлүнгөн.

1. Биринчи кенже топ (эки жаштан үч жашка чейин). Балдарды жабыштырып жасоого кызыктыруу. Пластикалык материалдар менен тааныштыруу: чопо, пластилин, пластикалык масса жана башка Чопого артыкчылык берүү менен бирге материалдарды колдонууга балдарды үйрөтүү. Кол менен иштөөнүн алгачкы жөнөкөй элементтерин көрсөтүү.

2. Экинчи кенже топ (үч жаштан төрт жашка чейин). Жабыштырып жасоого кызыгууну калыптандыруу. Чопо, пластилин, пластикалык массанын касиеттери жөнүндө жана жабыштырып жасоо тууралуу түшүнүктөрүн бекемдөө. Бүтүндүктүн бөлүктөрүн бириктирүүгө үйрөтүү.

3. Ортоңку топ (төрт жаштан беш жашка чейин). Жабыштырып жасоого болгон кызыгууну улантуу, Чоподон жабыштырып жасоо жөндөмдөрүн жакшыртуу. Мурда үйрөнгөндөрүн андан ары өнүктүрүү. Кылдат жабыштырып жасоонунун ыкмаларын

бекемдөө.

4. Жогорку топ (беш жаштан алты жашка чейин). Ар түрдүү материалдардан: чопо, пластилин, пластикалык массадан жабыштырып жасоонун өзгөчөлүктөрү менен балдарды тааныштырууну улантуу. Тааныш предметтер боюнча жана натура менен жабыштырып жасоо жөндөмүн өнүктүрүү. Кичинекей деталдарды жабыштырып жасоо жөндөмүн калыптандырууну улантуу. “Элдик декоративдик-колдонмо искусствонун предметтерине кызыгууну жана эстетикалык мамилени калыптандыруу. Жаныбарларды, канаттууларды жабыштырып жасоого үйрөтүү.

Жогоруда айтылгандарды жыйынтыктоо менен, искусствонун дүйнөсүнө алып кирүүгө аракеттер жасалгандыгын белгилеп кетүү керек”.

Сүрөт искусствосунун ар кандай түрлөрүнө балдарды тартуу процесинде таанып билүүчүлүк жөндөмдүүлүктөрдү өнүктүрүү, курчап турган дүйнө: коомдук көрүнүштөр, жаратылыш ж.б. жөнүндөгү билимдерди тактоо жүрөт.

Сүрөттөн, графикадан, скульптурадан көркөм образды кабылдоо сүрөт искусствосу үчүн мүнөздүү көптөгөн түшүнүктөрдү тактоого жардам берет. Мектепке чейинки кенже курактан баштап эле балдарда искусствонун чыгармаларына, анын ичинде скульптурага эмоционалдык көңүл буруу пайда болот. Балдар скульптура эмне экендигин, ал эмне үчүн керек экендигин, скульптор деген ким экендигин билишет. Скульптура кандай материалдан жасалгандыгын айырмалай алышат. Алар скульптуранын түрлөрүн билишет. Скульптуранын чыгармалары көбүнчө кыймылдагы образдарды берет. Скульптура предметтин үч өлчөмдүк сүрөттөлүшүн чагылдырат. Скульптураны ар тараптан кароого болот, ошондуктан аны фигуранын сөлөкөтү, анын жандоолору, кыймыл-аракети жакшы кабылдангандай кылып коюу керек. “Балдар бакчасында балдар негизинен кичине формадагы скульптуралар менен таанышышат”.

Скульптура менен таанышуу бардык курактык топтордо жүрүшү керек. Элдик чеберлердин иштерин жана кичине формадагы скульптуралардын сүрөтчүлөрүнүн чыгармаларын кароодо балдардын көңүлүн ар бир фигуранын таасирдүү жагына: форманын пластикалык өзгөчөлүгүнө, фактуранын, кичине деталдардын, динамиканын сүрөттөлүшүнө бурабыз. Бул максатта ар кандай материалдардан: фарфор, керамика, жыгач, металлдан жасалган кичине скульптура пайдаланылат.

“Предметтердин, адамдардын, жаныбарлардын, көлөмдүк формасын берген скульптура менен тааныштырууда каармандын мүнөзүн чагылдырууга бардык көңүл бурулат. Жаныбарларды, канаттууларды сүрөттөгөн топтомго (наборго) ээ болуу маанилүү. Кээ бир оюнчуктарды скульптуралык деп атоого болот. Булар: түстүү фарфор оюнчуктар, богороддук

² Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию и аппликации в детском саду. - М., 1966. - С. 64.

³ Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию и аппликации в детском саду. - М., 1971. - С. 95.

⁴ Баженова И.Н., Амонашвили Ш.А., Лысенкова С.Н., Волков И.П. ж.б. - Ф., 1989. - С. 107.

⁵ Сыдыгалиев Ж.С. Сүрөттү окутуунун байыркы методдору. - Б., 2009. - 175-б.

⁶ Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду. - М., 1966. - С. 101.

чеберлердин иштери (адамдардын, жаныбарлардын фигуралары), колдонмо кол өнөрчүлүктүн түрлөрү ж.б”¹.

Ошентип, чыныгы жогорку искусствого балдарды эрте аралаштыруу болмушту эстетикалык кабылдоосунун пайда болушуна жардам берет. Эстетикалык тарбия берүү максатында кичине формадагы скульптуралар менен балдарды тааныштыруу проблемасы боюнча программаларга анализ ар бир методикалык колдонмонун өзгөчөлүктөрүн, педагогикалык процессти уюштурууга мамилелердин ар түрдүүлүгүн ачты. Алардын ар бири өзүнчө өзгөчөлүккө

ээ болуп турат жана балдардын жаш курак өзгөчөлүгүнө басым жасоо менен изилдөө жүргүзүлдү.

Адабияттар:

1. Орловский Г.И. О художественном образовании учителя рисования. - Л., 1961.
2. Сакулиной Н.П. Методика обучения рисованию, лепке и аппликации в детском саду. - М., 1966.
3. Баженова И.Н., Амонашвили Ш.А., Лысенкова С.Н., Волков И.П. ж.б. Педагогикалык изденүү. - Ф., 1989.
4. Ж.С.Сыдыгалиев. Сүрөттү окутуунун байыркы методдору. - Б., 2009.
5. М.Ц.Рабинович. Пластическая анатомия человека, четвероногих животных и птиц. - М., 1978.

Рецензент: д.пед.н., профессор Калдыбаева А.Т.

¹ Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия человека, четвероногих животных и птиц. - М., 1978. - С. 179.